

BŁAŻEJ SZOSTEK

**BEZROBOTNY W ŚWIETLE REFLEKSJI
PSYCHOLOGICZNO-PASTORALNEJ**
Unemployed reflection of psychological and pastoral

Jednym z głównych problemów społecznych mających miejsce w Polsce po przemianach ustrojowych roku 1989 było zjawisko bezrobocia. W okresie PRL bezrobocie prawie nie występowało. Działo się tak ze względu na realizowaną politykę państwa komunistycznego, która polegała na zapewnieniu każdemu obywatelowi miejsca pracy. Choć oficjalnie wszyscy mieli pracę było jednak bezrobocie ukryte, polegające na niedostatecznym wykorzystaniu czasu pracy i kwalifikacji zatrudnionych pracowników, co powodowało spadek dyscypliny pracy i jej niską wydajności. Gwałtowne przejście do gospodarki wolnorynkowej za sprawą tzw. „planu Balcerowicza” przyniosło masowe bezrobocie. Objęło ono różne warstwy i grupy społeczne. W niektórych rejonach Polski w których istniały Państwowe Gospodarstwa Rolne¹ bezrobocie sięgało nawet 40%.

W latach 90-tych i na przełomie wieków bezrobocie rosło w zastraszającym tempie osiągając w 2004 roku granicę 20,7% osób zdolnych do pracy, a zarejestrowanych w urzędach pracy jako bezrobotne.²

---

¹ Sytuacje osób bezrobotnych na terenach popegeerowskich dobrze ukazuje wielokrotnie nagradzany film dokumentalny Ewy Borzęckiej pt. Arizona. Film odsłania historię i patologię bezrobotnych mieszkańców podsłupeckiej wsi Zagórki.

² Główny Urząd Statystyczny, Stopa bezrobocia w latach 1990-2016, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016,4,1.html> (dostęp: 25.11.2016 r.).

Gwałtowny wzrost liczby osób pozbawionych pracy w początkowym okresie przekształceń transformacyjnych sprawił, że bezrobocie stało się najpoważniejszą kwestią reformującego się państwa i społeczeństwa oraz wyzwaniem dla polskiej gospodarki. Oznaczało ono w swej istocie dramatyczną sytuację na krajowym rynku pracy, gdzie nadmierny popyt na pracę został zastąpiony nadmierną podażą pracy.³

Ostatnie badania Centrum Badania Opinii Społecznej (CBOS) zwracają uwagę na fakt, że problem bezrobocia w naszym kraju zmniejsza się, a bezrobocie w gospodarstwach domowych od trzech lat systematycznie maleje. Z marcowego i kwietniowego sondażu wynika, że w mniej więcej co piątej rodzinie (21%) są osoby bezrobotne i poszukujące pracy, a mianem bezrobotnych określa się 9% ogółu badanych. Bezrobocie w Polsce ma w przeważającym stopniu charakter bezrobocia długotrwałego. Trzy piąte osób bezrobotnych (61%) pozostaje bez pracy dłużej niż rok, w tym jedna szóstą (16%) nie ma pracuje od ponad dwóch do pięciu lat, zaś jedna trzecia (34%) nie jest zatrudniona od ponad pięciu lat.⁴

Mimo zmniejszającego się zjawiska bezrobocia w Polsce wciąż można jednak twierdzić, że jest ono jednym z większych problemów społecznych. Brak zatrudnienia dla osób pozostających bez pracy, a chętnych do jej podjęcia jest wielkim dramatem, gdyż dla większości jest zrozumiałe, że praca służy życiu i zaspokajaniu wielu potrzeb. Przyczynia się także do samorealizacji i kształtowania osobowości, co jest szczególnie ważne dla ludzi młodych. Problem bezrobocia staje się więc znakiem czasu nie tylko w Polsce, ale i w całej Europie⁵

---

³ Por. A. Kraszewski, Bezrobocie jako zjawisko społeczne, <http://www.edukacja.edux.pl/p-6319-bezrobocie-jako-zjawiskospoleczne.php> (dostęp: 25.11.2016 r.).

⁴ Centrum Badania Opinii Społecznej, Bezrobotni 2016. Komunikat z badań 70/2016, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_070_16.PDF, s. 3, (dostęp: 23.10.2016 r.).

⁵ Zob. P. Koźmian, Tam gdzie euro bezrobocie jest wyższe, <http://www.pch24.pl/tam-gdzie-euro-bezrobocie-jest-wyzsze,45926,i.html> (dostęp 6.12.2016 r.).

a Kościół powszechny musi ten problem we właściwy sposób odczytać i próbować na niego odpowiedzieć.⁶

Problem bezrobocia jest wieloaspektowy. O bezrobociu można mówić nie tylko w aspekcie socjologicznym czy ekonomicznym, można je rozpatrywać również w aspekcie psychologicznym i pastoralnym. Tym właśnie dwóm perspektywom widzenia zjawiska bezrobocia będzie poświęcony niniejszy interdyscyplinarny artykuł.

Definiując bezrobocie z perspektywy psychologicznej jako wymuszony brak aktywności zawodowej człowieka wielu badaczy odwołuje się do funkcji jakie spełnia praca i zatrudnienie, jako do podstawowych form aktywności życiowej osoby dorosłej. Praca zawodowa zapewnia strukturalizację dnia i wymusza aktywność, dostarcza doświadczeń i zapewnia kontakty społeczne, stawiając cele i zadania umożliwia człowiekowi wykraczanie poza siebie, jest wreszcie źródłem tożsamości i statusu społecznego.⁷

W literaturze psychologicznej na temat bezrobocia można się spotkać z podziałem na fazy psychologicznych reakcji na utratę pracy. Podstaw dokonania takiego podziału dostarczyły m.in. badania brytyjskich psychologów – Warra, Jacksona oraz Payna. Warr i Jackson przeprowadzili badania na próbie około 1000 bezrobotnych mężczyzn, których podzielili na 6 grup w zależności od czasu pozostawania bez pracy (mniej niż 1 mies., 1-2 mies., 2-3 mies., 3-6 mies., 6-12 mies., i powyżej 12 mies.). Badani określali za pomocą samoopisu swoje zdrowie fizyczne i psychiczne. W trakcie pierwszego miesiąca przebywania na zasiłku zdrowie psychiczne było gorsze u bezrobotnych aniżeli w grupie kontrolnej osób, które nie utraciły pracy. Potem (2-3 mies.) następowała nieznaczna poprawa, a następnie (3-6 mies.) stopniowe pogarszanie i około szóstego miesiąca

⁶ Por. B. Mierzwiński, Zjawisko bezrobocia i jego skutki w życiu rodzinnym, w: Komisja Duszpasterska Ogólnego Episkopatu Polski, Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001, Katowice 2000, s. 286.

⁷ Por. T. Chirkowska-Smolak, Aktywność bezrobotnych w świetle psychologicznych modeli poszukiwania pracy, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, r. LXII, z. 4 (2000), s. 152.

następowała stabilizacja. Dziewięć miesięcy ci sami badacze przeprowadzili ponowne badania na tej samej próbie, porównując dwie grupy osób, które nadal pozostawały bez pracy. Do pierwszej grupy przyporządkowano bezrobotnych, którzy w pierwszym badaniu przebywali krócej niż 3 miesiące bez pracy, do drugiej grupy tych, którzy byli dłużej niż 3 miesiące na zasiłku. W trakcie pierwszego pomiaru obie grupy różniły się istotnie wskaźnikami zdrowia psychicznego, natomiast po upływie 9 miesięcy wyniki w obu grupach były na tym samym poziomie. Zdaniem autorów negatywne konsekwencje zdrowotne bezrobocia pojawiały się w ciągu pierwszych trzech miesięcy i później pozostawały względnie stabilne.⁸

Psychologia badając wpływ szczególnie długotrwałego bezrobocia na postawy i osobowość człowieka konstruuje inne także modele i schematy funkcjonowania bezrobotnego. Przykładem takiego działania jest pięciofazowy model bezrobocia autorstwa M. Jahody i P.F. Lazarsfelda.

– Faza 1. Antycypacja bezrobocia – pobudzenie, zmiany nastroju, labilność emocjonalna.

– Faza 2. Szok po utracie pracy – poczucie klęski, krzywdy, upokorzenie, lęk przed przyszłością, przygnębienie.

– Faza 3. Wchodzenie w sytuację bezrobocia i optymizm – efekt urlopu, traktowanie sytuacji jako przejściowej, aktywność, wiara w sukces.

– Faza 4. Pesymizm i rezygnacja – negatywne reakcje emocjonalne, problemy zdrowotne i finansowe.

– Faza 5. Fatalizm i apatia, dopasowanie do sytuacji – poczucie beznadziejności, dążenie do izolacji społecznej, redukcja oczekiwań życiowych, zainteresowań.⁹

Utrata pracy a w konsekwencji bezrobocie (szczególnie dotkliwie jest długotrwałe bezrobocie czyli pozostawanie bez pracy przez

---

⁸ Por. T. Chirkowska-Smolak, Aktywność bezrobotnych w świetle psychologicznych modeli poszukiwania pracy, dz. cyt., s. 157.

⁹ Zob. Jahoda, M., Lazarsfeld P.F., Zeisel H., *Bezrobotni Marienthalu*, Warszawa 2007.

dłuższy czas dłużej niż 1 rok) jest dla człowieka wydarzeniem traumatycznym.¹⁰ Wielu badaczy zajmujących się psychologią pracy twierdzi, że utrata źródła zarobkowania jest jednym z największych stresorów¹¹, których może doświadczyć człowiek. Stres psychospołeczny wywołany bezrobociem nie jest związany wyłącznie z problemami ekonomicznymi osób bezrobotnych i ich rodzin. Brak pracy to także słaba pozycja społeczna, ograniczona możliwość kontaktów interpersonalnych czy niemożność wykorzystywania i rozwijania umiejętności. Zubożone o te cechy środowisko funkcjonowania bezrobotnego może stanowić potencjalne zagrożenie dla jego zdrowia psychicznego i somatycznego. Wyniki badań wskazują, że brak pracy może być odpowiedzialny za większą, niż wśród pracujących, umieralność bezrobotnych, częstsze zażywanie przez nich leków oraz częstsze korzystanie z usług medycznych.¹²

Bezrobocie jest już wspomniano wyżej jest zjawiskiem wieloaspektowym. Także Kościół i teologia upatruje w bezrobociu zła, które może w życiu człowieka doprowadzić do naruszenia jego godności.

Papież Paweł VI zwracał uwagę, na fakt, że „charakterystyczną cechą Kościoła po Soborze jest zwracanie szczególnej uwagi na rzeczywistość ludzką ujmowaną historycznie, to znaczy na fakty, wydarzenia i zjawiska naszego czasu”.¹³ Takim znakiem czasów jest zjawisko bezrobocia. Według Jana Pawła II „Kościół nie posiada technicznych narzędzi ani też nie ma środków do rozwiązywania problemów bezrobocia. Jednak w swojej służbie ludzkości Kościół ma inne ważne zadanie do wypełnienia w tym polu: przypominanie

---

¹⁰ Zob. Z. Ratajczak, Utrata pracy jako doświadczenie traumatyzujące i wyzwanie rozwojowe, w: Z. Ratajczak (red.), *Bezrobocie. Psychologiczne i społeczne koszty transformacji systemowej*, Katowice 1995.

¹¹ Zob. I. Reszke, *Wobec bezrobocia: opinie, stereotypy*, Katowice 1999.

¹² Por. H. Worach-Kardas, Sz, Kostrzewski, *Stres bezrobocia i jakość życia długotrwale bezrobotnych*

w starszych grupach wieku, *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 2011, 92(3), s. 404.

¹³ Paweł VI, *Odczytanie znaków czasu, Rozważanie w czasie Audiencji Generalnej – 16 IV 1969*, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/audiencje/ag_16041969.html (dostęp: 7.12.2016).

wszystkim, którzy włączeni są na każdym poziomie w działalność o charakterze ekonomicznym, że bezrobocie nie może być traktowane jedynie jako czynnik gry ekonomicznej na wolnym rynku. Bezrobocie jest bowiem problemem człowieka i to problemem o ogromnym zasięgu. Bezrobocie jest zawsze złem, a przy szczególnym nasileniu staje się klęską społeczną. Nikt nie może być obojętny wobec tego zła, a człowiek wierzący powinien mu się przeciwstawić na miarę swoich sił i możliwości¹⁴. Wbrew niektórym współczesnym koncepcjom ekonomiczno – politycznym, Jan Paweł II mówi wprost o potrzebie zapewnienia pracy wszystkim bez wyjątku¹⁵.

Na zjawisko bezrobocia wśród młodych ludzi zwraca uwagę papież Franciszek. Podczas podczas audiencji dla uczestników Projektu Policoro Włoskiej Konferencji Biskupiej wskazuje, że wielu ludzi młodych pada ofiarą bezrobocia. A gdy nie ma pracy, zagrożona jest godność, bo brak pracy nie tylko nie pozwala ci przynosić chleba do domu, ale nie czujesz się godny, by zarabiać na życie. Papież zwrócił uwagę, że zwłaszcza młodzi powinni móc ufać, że „ich wysiłki, ich entuzjazm, wkład ich energii i ich zdolności nie pozostaną bezużyteczne”.¹⁶

Szczególnie bolesnym zjawiskiem jest bezrobocie młodego pokolenia. Według Komisji Europejskiej około 6 milionów Europejczyków poniżej 25 roku życia jest bez pracy, a 7,5 miliona młodych mieszkańców naszego kontynentu nie jest ani zatrudnionych, ani w trakcie nauki bądź szkolenia.¹⁷ „Stopa bezrobocia wśród młodych (poniżej 25. roku życia) w Europie (EU28) w trzecim kwartale 2013 roku wyniosła 23,5% i była tym samym ponad dwukrotnie wyższa niż analogiczny wskaźnik dla dorosłych”¹⁸. „Najwyższe bezrobocie

---

¹⁴ B. Mierzwiński, *Bezrobotnych duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin, 2006, s. 93-94.

¹⁵ Por. Tamże, s. 94.

¹⁶ KAI/RV, Franciszek apeluje o pokonanie bezrobocia wśród młodzieży, <https://ekai.pl/wydarzenia/watykan/x95127/franciszek-apeluje-o-pokonanie-bezrobocia-wsrod-mlodziezy/> (3.12.2016).

¹⁷ Por. http://www.nestle.pl/asset-library/documents/nestle%20C3%A9%20youth%20employment%20initiative_kontekst%20spo%20C5%82eczny.pdf (pobrano 15-05-2014).

¹⁸ Tamże.

wśród młodych odnotowano w Grecji (58,4%) oraz w Hiszpanii (55,7%)¹⁹. „W Polsce stopa bezrobocia w tej grupie plasuje się na poziomie 28,1%”²⁰. Oznacza to, że co czwarty aktywny zawodowo młody Polak pozostaje bez pracy. Obecnie młodzi ludzie w Unii Europejskiej, w tym także w Polsce, mimo wyższego wykształcenia i dobrej znajomości języków obcych, mają większy problem ze znalezieniem pracy niż ich rodzice dwie lub trzy dekady temu²¹.

Bezrobocie jest dramatem człowieka. Rozprzestrzenia się w atmosferze obojętności, rodzi antagonizmy, konflikty, biedę i społeczne wykluczenie. Solidarność międzyludzka, do której wzywa Kościół, daje siłę do walki z tym niepożądanym zjawiskiem. Jeżeli bowiem bezrobocie nie da się sprowadzić do sfery oddziaływań ekonomicznych czy do samych bezrobotnych, pozostaje jedynie solidarne współdziałanie wszystkich podmiotów życia społeczno-gospodarczego w celu ograniczenia jego rozmiarów, a z czasem do jego całkowitego wyeliminowania.²² „Do społeczeństwa należy, w miarę zachodzących okoliczności, pomagać ze swej strony obywatelom w znalezieniu sposobności do znalezienia odpowiedniej pracy”²³. Zatem tworzenie nowych miejsc pracy jest obowiązkiem nie tylko samych pracodawców, ale wszystkich tworzących rynek pracy, z państwem na czele.

W adhortacji apostolskiej „Ewangelii Gaudium” (Radość Ewangelii) będącej „programem” jego pontyfikatu Franciszek napisał: „Dzisiaj musimy powiedzieć «„nie” dla ekonomii wykluczenia i nierówności społecznej». Ta ekonomia zabija. Nie może tak być, że nie staje się wiadomością dnia fakt, iż z wyziębienia umiera starzec zmuszony, by żyć na ulicy, natomiast staje się nią spadek na giełdzie o dwa punkty. To jest wykluczenie. Nie można dłużej tolerować faktu, że wyrzuca

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

²¹ Por. Tamże.

²² Por. M. Duda, Bezrobocie, Wielka Encyklopedia Nauczania Jana Pawła II, Radom 2014, dostęp elektroniczny http://www.centrumjp2.pl/wikijp2/index.php?title=Bezrobocie#Nauczanie_Ko.C5.9Bcio.C5.82a_nt._bezrobocia (10.12.2016).

²³ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes nr 67.

się żywność, podczas gdy są ludzie cierpiący głód. To jest nierówność społeczna. Dzisiaj wszystko poddane jest prawom rywalizacji i prawu silniejszego, gdzie można pożera słabszego. W następstwie tej sytuacji wielkie masy ludności są wykluczone i marginalizowane: bez pracy, bez perspektyw, bez dróg wyjścia. Samego człowieka uważa się za dobro konsumpcyjne, które można użyć, a potem wyrzucić. Daliśmy początek kulturze «odrzućcia», którą wręcz się promuje. Nie chodzi już tylko o zjawisko wyzysku i ucisku, ale o coś nowego: przez wykluczenie zra-niona jest w samej swej istocie przynależność do społeczeństwa, w którym człowiek żyje, ponieważ nie jesteśmy w nim nawet na samym dole, na peryferiach czy pozbawieni władzy, ale poza nim. Wykluczeni nie są «wyzyskiwani», ale są odrzućci, są «niepotrzebnymi resztkami».²⁴

Od początku przemian gospodarczych w Polsce, niosących ze sobą wzrastające bezrobocie, Jan Paweł II przypominał, że Kościół musi zająć się tym niepokojącym zjawiskiem. Podczas wizyty biskupów polskich w Rzymie, powiedział: „Z duszpasterstwem ludzi pracy związane jest ściśle duszpasterstwo bezrobotnych. Ich liczba w Polsce ciągle rośnie. Jest to zjawisko nowe w naszej Ojczyźnie i wymaga ze strony Kościoła specjalnej troski”. W obliczu gwałtownie wzrastającego bezrobocia Episkopat Polski opublikował obszerny list społeczny: *W trosce o nową kulturę życia i pracy*, ogłoszony 30 października 2001 r. Kilka miesięcy przedtem abp Damian Zimoń ogłosił list pasterski z okazji uroczystości św. Józefa, zatytułowany: *Kościół katolicki na Śląsku wobec bezrobocia*, w którym nie tylko ukazuje to zjawisko, ale odpowiada na pytanie, co Kościół powinien uczynić, by pomóc bezrobotnym. Arcybiskup Józef Życiński w styczniu 2002 r. powołał do istnienia Dzieło Pomocy Rodzinom Bezrobotnych i zachęcał do utworzenia go w każdej parafii (List pasterski z 3 stycznia 2002 r.). Od wielu już lat z pomocą dla bezrobotnych i ich rodzin przychodzi kościelna organizacja Caritas.²⁵

---

²⁴ Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii Gaudium*, nr 53, w: http://www.niedziela.pl/download/adhortacja_evangelii_gaudium.pdf (11.12.2016).

²⁵ B. Mierzwiński, Jan Paweł II wobec problemu bezrobocia, *Łódzkie Studia Teologiczne*, 2001 (10), s. 107.

„Jedynym skutecznym sposobem walki z bezrobociem jest solidarność międzyludzka.²⁶” Pobudzanie, ożywianie tego ducha solidarności międzyludzkiej, to zadanie Kościoła, który nie może zajmować się programami gospodarczymi, ale realizując swoją misję głoszenia Ewangelii, może mieć wpływ na kształtowanie postaw międzyludzkich. Kościół ma powinność spieszenia z konkretną pomocą w imię preferencyjne opcji na rzecz ubogich²⁷. Duszpasterska działalność Kościoła powinna dotyczyć i obejmować bezrobotnych. Jego istotą powinno być dostrzeżenie i dowartościowanie bezrobotnego, dodanie mu nadziei oraz pobudzenie do aktywności i działania²⁸.

Misja kościoła sprowadza się więc do uwrażliwiania społeczeństwa na problem bezrobocia, odpowiedniego kształtowania sumień oraz przywracania bezrobotnym nadziei²⁹. Kościół powinien być wspólnotą, w której bezrobotni odnajdą sens swojego życia cierpienia, poprzez otwarcie się na łaskę Boga i na drugiego człowieka.

Problem bezrobocia powinien być ukazwany i omawiany na katechezie młodzieży, zwłaszcza w klasach starszych. W dobie obecnej tak wiele się mówi o potrzebie regularnej katechezy dorosłych. W obrębie tej katechezy można byłoby rozwinąć problematykę bezrobocia jako jedną z palących kwestii społecznych.

Jednostką kościelną, najbardziej przystosowaną do wykrycia rzeczywistych potrzeb i niesienia skutecznej pomocy, także wobec zjawiska bezrobocia, jest niewątpliwie parafia. Obok tradycyjnej i zawsze potrzebnej pomocy charytatywnej, księża wraz z laikatem aktywnym na terenie parafii mogą stworzyć lub rozwinąć szereg cennych inicjatyw, na przykład spotkania dla bezrobotnych z jakimś sensownym i atrakcyjnym programem, pewne formy pośrednictwa pracy, organizacja bezpłatnych kursów dokształcających, a nawet stworzenie kas pożyczkowo-zapomogowych.

---

²⁶ B. Mierzwiński, *Bezrobotnych duszpasterstwo*, dz. cyt., s. 94.

²⁷ Por. Tamże.

²⁸ Por. Tamże.

²⁹ Por. Tamże.

Zagadnieniem bezrobocia warto zainteresować radę parafialną oraz wszelkie ruchy działające na terenie parafii, zwłaszcza wspólnoty rodzin. Odwiedziny duszpasterskie parafian powinny ułatwić wykrycie dramatycznych nieraz sytuacji związanych z bezrobociem i doprowadzić do taktownej, dyskretnej pomocy. Przedmiotem szczególnej troski duszpasterskiej muszą stać się rodziny wielodzietne dotknięte bezrobociem. Cenną pomoc mogą przynieść także tradycyjne formy duszpasterskie. Przykładem może być skarbonka św. Antoniego, ciesząca się dużym powodzeniem wśród wiernych. W kategorii ubogich coraz częściej znajdują się bezrobotni. Nie tyle chodzi o przydzielanie upokarzającej jałmużny, ile o wsparcie różnych sensownych inicjatyw w imię zasady pomocniczości.³⁰ Parafia powinna być także miejscem, w którym bezrobotni będą mieli szansę dojść do przekonania, że w trudnej chwili ich życia nie są opuszczeni. Warto aby w parafii zostało wprowadzone wezwanie w modlitwie powszechnej za bezrobotnych, ich rodziny i organizatorów nowych miejsc pracy. Wspólnota parafialna musi również wychowywać do działania w zespole, kładąc akcent na postawę solidarności z bezrobotnymi, ubogimi i bezradnymi. W walce z bezrobociem należy współpracować z władzami samorządowymi i urzędami pracy.

Bardzo pomocnym mógłby być ośrodek krajowy, diecezjalny, czy nawet parafialny zajmujący się sytuacją bezrobotnych. Jego zadania byłyby wielorakie, zależnie od sytuacji i potrzeb, na przykład wsparcie moralne i materialne bezrobotnych, informacja o przysługujących prawach, swoista „giełda” miejsc pracy, organizacja bezpłatnych kursów doszkalających, ułatwienie kontaktów z różnymi instytucjami, zwłaszcza z Urzędami Pracy.

Na terenie diecezji warto byłoby utworzyć „Centra aktywizacji bezrobotnych”³¹, w których te osoby znalazłyby życzliwe przyjęcie,

---

³⁰ B. Mierzwiński, Duszpasterstwo bezrobotnych, w: <http://www.stp.uksw.edu.pl/node/136?theme=bluemarine> (dostęp: 02.12.2016 r.)

³¹ W sumie ponad 6 400 inicjatyw dla bezrobotnych tworzą kościelne organizacje charytatywne, aby pomóc im znaleźć pracę, są to m.in. Kluby Integracji Społecznej, Centra Aktywizacji Bezrobotnych, świetlice i spółdzielnie socjalne. Zob. KAI,

możliwość rozmowy, fachową poradę, tani posiłek, ewentualnie konkretną pomoc w znalezieniu pracy. Katolickie organizacje i stowarzyszenia powinny włączyć się aktywnie w działalność instytucji rządowych i pozarządowych, mających na celu zapobieganie bezrobociu i łagodzenie jego skutków. Powinny mieć także wpływ na politykę społeczną państwa. Trzeba stworzyć odpowiednie instrumenty nacisku, uaktywnić parlamentarzystów. Liberalizm, zakładający, że bezrobocie jest nieodzownym elementem wzrostu gospodarczego, jest niezgodny z katolicką nauką społeczną.³²

W zjawisku bezrobocia trzeba dostrzegać nie tylko pojedyncze osoby, lecz także liczne rodziny dotknięte jego konsekwencjami. Kościół katolicki, świadomy faktu, że małżeństwo i rodzina stanowią jedno z najcenniejszych dóbr ludzkości, nieustannie przypomina rządzącym, że te instytucje winny być otoczone szczególną opieką państwa. Chodzi zwłaszcza o konsekwentną politykę rodzinną, dostosowaną do potrzeb i wymagań obecnych czasów. „W tym duchu Stolica Apostolska, 22 października 1983 roku, zaproponowała wszystkim ludziom dobrej woli, instytucjom i rządowi Kartę Praw Rodziny. Artykuł 9 tej Karty podkreśla wyraźnie:

a) Rodziny mają prawo do takich warunków ekonomicznych, które zapewnią im poziom życia odpowiadający ich godności i pełnemu rozwojowi.

b) Rodziny mają prawo do takich decyzji na płaszczyźnie społecznej, które uwzględniają ich potrzeby, *zwłaszcza w wypadku bezrobocia*”³³.

Chrześcijański pracodawca musi kierować się logiką praw ekonomicznych. Ekonomia nie może jednak usuwać w cień zasad moralnych. Wśród głębokich przemian społeczno-ekonomicznych, jakie

---

Kościół w Polsce pamięta o bezrobotnych, w: <http://m.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,24255,kosciol-w-polsce-pamieta-o-bezrobotnych.html>, (dostęp: 1.12.2016).

³² Tamże.

³³ B. Mierzwiński, Duszpasterska troska o bezrobotnych, http://www.wdo.diecezja.tarnow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=235:ks-bronisaw-mierzwiski-duszpasterska-troska-kocioa-o-bezrobotnych&catid (17-05-2016).

zachodzą w Polsce, od czasu powrotu do wolności i demokracji, borykając się ze zjawiskiem masowego bezrobocia, nie wolno zapominać o słowach Jana Pawła II z Legnicy³⁴. Jest w nich pełne zrozumienia pochylenie się nad dramatem bezrobocia, jest wezwanie do odpowiedzialnej, solidnej i uczciwej pracy zwrócone do wszystkich rodaków, ale są też i mocne słowa skierowane do chrześcijańskich pracodawców w Polsce i na całym świecie: „Zwracam się tu przede wszystkim do tych braci w Chrystusie, którzy zatrudniają innych. Nie dajcie się zwieść wizji natychmiastowego zysku, kosztem innych. Strzeżcie się wszelkich pokus wyzysku. W przeciwnym razie każde dzielenie eucharystycznego Chleba stanie się dla was oskarżeniem”³⁵.

Skutki zjawiska bezrobocia dotykające człowieka bez pracy, jego rodzinę i najbliższych można łagodzić. Kościół ma wiele narzędzi, żeby docierać do bezrobotnych, a także im pomagać. Zaangażowanie pasterzy Kościoła oraz laikatu szczególnie na gruncie wspólnot parafialnych może prowadzić do wiania nadziei, dodania otuchy w tym trudnym, a niekiedy dramatycznym momencie życia.

Streszczenie

Zjawisko bezrobocia jest problemem psychologicznym i pastoralnym. Jest też znakiem naszych czasów. Długotrwałe bezrobocie skutkuje zmianami w psychice człowieka. Kościół ma zadanie odpowiadać na ten problem. Artykuł opisuje zjawisko bezrobocia w perspektywie psychologicznej i eklezjalnej.

Summary

Unemployment is a problem of psychological and pastoral. There is also a sign of our times. Long-term unemployment leads to changes in the human psyche. The Church has the task of responding to this problem. The article describes the phenomenon of unemployment in the perspective of psychological and ecclesial.

Słowa kluczowe: bezrobocie, praca, Kościół, duszpasterstwo.

Key words: unemployment, work, church, ministry.

---

³⁴ Por. tamże.

³⁵ Tamże.

Bibliografia

- Centrum Badania Opinii Społecznej, *Bezrobotni 2016. Komunikat z badań 70/2016*, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2016/K_070_16.PDF, s. 3, (dostęp: 23.10.2016 r.).
- Chirkowska-Smolak T., *Aktywność bezrobotnych w świetle psychologicznych modeli poszukiwania pracy*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, r. LXII, z. 4 (2000), s. 147-166.
- Duda M., *Bezrobocie*, *Wielka Encyklopedia Nauczania Jana Pawła II*, Radom 2014, http://www.centrumjp2.pl/wikijp2/index.php?title=Bezrobocie#Nauczanie_Ko.C5.9Bcio.C5.82a_nt._bezrobocia (dostęp: 10.12.2016).
- Franciszek, *Adhortacja apostołska Ewangelii Gaudium*, nr 53, w: http://www.niedziela.pl/download/adhortacja_ewangelii_gaudium.pdf (dostęp: 11.12.2016).
- Główny Urząd Statystyczny, *Stopa bezrobocia w latach 1990-2016*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2016,4,1.html>, (dostęp: 25.11.2016 r.).
- http://www.nestle.pl/asset-library/documents/nestl%C3%A9%20youth%20employment%20initiative_kontekst%20spo%C5%82eczny.pdf (dostęp: 15-05-2014).
- Jahoda, M., Lazarsfeld P.F., Zeisel H., *Bezrobotni Marienthalu*, Warszawa 2007.
- KAI/RV, *Franciszek apeluje o pokonanie bezrobocia wśród młodzieży*, <https://ekai.pl/wydarzenia/watykan/x95127/franciszek-apeluje-o-pokonanie-bezrobocia-wsrod-mlodziezy/> (dostęp: 3.12.2016).
- KAI, *Kościół w Polsce pamięta o bezrobotnych*, w: <http://m.deon.pl/religia/kosciol-i-swiat/z-zycia-kosciola/art,24255,kosciol-w-polsce-pamieta-o-bezrobotnych.html>, (dostęp: 1.12.2016).
- Koźmian P., *Tam gdzie euro bezrobocie jest wyższe*, <http://www.pch24.pl/tam-gdzie-euro-bezrobocie-jest-wyzsze,45926,i.html>, (dostęp: 6.12.2016 r.).
- Kraszewski A., *Bezrobocie jako zjawisko społeczne*, <http://www.edukacja.edux.pl/p-6319-bezrobocie-jako-zjawiskospoleczne.php> (dostęp 25.11.2016 r.).
- Mierzwiński B., *Duszpasterstwo bezrobotnych*, w: <http://www.stp.uksw.edu.pl/node/136?theme=bluemarine> (dostęp: 02.12.2016 r.)
- Mierzwiński B., *Bezrobotnych duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, Lublin, 2006.

- Mierzwiński B., *Duszpasterska troska o bezrobotnych*, [http://www.wdo.diecezja.tarnow.pl/index.php?option=com_content &view=article&id=235:ks-bronisaw-mierzviski-duszpasterska-troska-kocioa-o-bezrobotnych&catid](http://www.wdo.diecezja.tarnow.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=235:ks-bronisaw-mierzviski-duszpasterska-troska-kocioa-o-bezrobotnych&catid) (17-05-2016).
- Mierzwiński B., *Jan Paweł II wobec problemu bezrobocia*, *Łódzkie Studia Teologiczne*, 2001 (10), s. 99-108.
- Mierzwiński B., *Zjawisko bezrobocia i jego skutki w życiu rodzinnym*, w: *Komisja Duszpasterska Ogólnego Episkopatu Polski, Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001*, Katowice 2000, s. 286.
- Paweł VI, *Odczytanie znaków czasu*, Rozważanie w czasie Audiencji Generalnej – 16 IV 1969, w: http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/audiencje/ag_16041969.html (dostęp: 7.12.2016).
- Ratajczak Z., *Utrata pracy jako doświadczenie traumatyzujące i wyzwanie rozwojowe*, w: Z. Ratajczak (red.), *Bezrobocie. Psychologiczne i społeczne koszty transformacji systemowej*, Katowice 1995.
- Reszke I., *Wobec bezrobocia: opinie, stereotypy*, Katowice 1999.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* nr 67.
- Worach-Kardas H., Kostrzewski Sz., *Stres bezrobocia i jakość życia długotrwanie bezrobotnych w starszych grupach wieku*, *Problemy Higieny i Epidemiologii*, 2011, 92(3), s. 403-414.

Biogram

Błażej Szostek (ur. 1983), teolog pastoralista, psycholog o specjalności klinicznej, wykładowca akademicki, psychoterapeuta w trakcie certyfikacji w Ośrodku Intra. Studia specjalistyczne ukończył na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, otrzymując tytuł magistra psychologii w 2009 roku oraz stopień doktora teologii w 2011 roku. Od 2011 roku zatrudniony na UKSW na stanowisku adiunkta w Katedrze Teologii Pastoralnej i nauk pomocniczych. Pracuje także w poradniach zdrowia psychicznego udzielając pomocy psychologicznej. Od 2012 roku doktorant w Instytucie Psychologii UKSW. Członek redakcji pisma naukowego *Warszawskie Studia Pastoralne*. Autor artykułów naukowych z dziedziny teologii i psychologii publikowanych w polskich i zagranicznych czasopismach